

2020-09-15
Slutversion

Fördjupad artinventering av fåglar, planområde Riksby 1:3 (2), Bällsta, Stockholms stad

Revirkartering och artskyddsutredning av
prioriterade fågelarter

**: EKOLOGI
GRUPPEN**

Denna rapport har tagits fram av Ekologigruppen på uppdrag av Stockholms stad under perioden mars 2020 till september 2020. Följande personer har deltagit i arbetet med detta projekt:

- Uppdragsansvarig: Anna Maria Larson
- Intern kvalitetsgranskning: Raul Vicente
- Författare rapport: Fingal Gyllang
- Fältarbete: Per Åsberg
- Kartor och GIS: Emanuel Vogel

**: EKOLOGI
GRUPPEN**

Beställning: Fastighetskontoret, Stockholms stad

Framställt av: Ekologigruppen AB

www.ekologigruppen.se

Telefon: 08-525 201 00

Slutversion: 2020-09-15

Foton: Om inget annat anges: Ekologigruppen

Internt projektnummer: 8460

Bilden på framsidan: Sånglärka. Bilden är inte från det inventerade området. Foto: Magnus Nilsson©.

Innehåll

Sammanfattning.....	4
Inledning.....	5
Bakgrund	5
Uppdragets mål och syfte	5
Vad är artskyddsförordningen?	6
Resultat.....	9
Prioriterade fågelarter	9
Naturvårdsarter	10
Artskyddsutredning - påverkan på prioriterade arter.....	12
Bedömning av bevarandestatus och påverkan.....	14
Törnskata (fågeldirektivet bilaga 1).....	15
Björktrast (rödlistad, NT)	16
Gråkråka (rödlistad NT)	18
Grönfink (rödlistad, EN).....	20
Grönsångare (rödlistad NT).....	22
Stare (rödlistad, VU)	23
Svartvit flugsnappare (rödlistad NT).....	25
Tofsvipa (rödlistad VU)	27
Ärtsångare (rödlistad NT).....	28
Övriga naturvårdsarter	30
Sånglärka.....	31
Generella åtgärder för att undvika utlösande av förbud.....	33
Preliminär bedömning av risk för utlösande av förbud.....	33
Metodik	34
Fältbesök	34
Osäkerhet i bedömningen.....	35
Referenser	36
Bilaga 1. Metod för bedömning av lokal bevarandestatus hos fåglar	37
Bilaga 2. Lista över påträffade fågelarter 2020.....	39

Sammanfattning

Ekologigruppen genomförde under 2017 en landskapsanalys och en naturvärdesinventering (NVI) i fastigheten Riksby 1:3 (2) i Bällsta, Västerort, Stockholms stad. Under 2019 uppdaterades uppdraget samt kompletterades med en konsekvensanalys. Det framkom då att planområdet och omkringliggande marker är fågelrika miljöer varför en fågelinventering rekommenderades i syfte att utröna eventuell förekomst av skyddade fågelarter.

Ekologigruppen har på uppdrag av Fastighetskontoret i Stockholms stad genomfört en fågelinventering på fastigheten Riksby 1:3 (2) i Bällsta. Det inventerade området delades in i två; utredningsområdet (vilket omfattar ungefärlig avgränsning av planområdet) och ett utökat inventeringsområde västerut.

Målet med utredningen har varit att sammanställa kunskap om områdets värden för fågellivet och utreda om skyddade fågelarter häckar eller har revir inom området. Detta innebär att fokus ligger på arter vars nationella bevarandestatus är sådan att särskilda bedömningar kan vara aktuella i samband med exploatering. Detta omfattar främst arter som är nationellt eller globalt rödlistade, eller listade i fågeldirektivets bilaga 1. De rödlistade arterna och direktivsarterna benämns i denna rapport *prioriterade arter*. Även övriga lokalt mindre allmänna arter har omfattats av inventeringen. Syftet är även att inventeringsresultatet ska ligga till grund för att bedöma om artskyddsförordningen är tillämplig inom planområdet och eventuella förslag till skydds- och anpassningsåtgärder för detaljplanen.

Totalt påträffades 41 fågelarter under inventeringen. Av dessa var nio prioriterade arter, samt ytterligare nio naturvårdsarter. Åtta av de prioriterade arterna är rödlistade medan törnskata omfattas av fågeldirektivets bilaga 1. Ytterligare två fågelarter finns tidigare noterade från planområdet och ett flertal från det utökade inventeringsområdet.

Säkra häckningar kunde konstateras för tre av de nio prioriterade (starkt skyddade) arterna, björktrast och grönfink, i planområdet. Ytterligare en art, svartvit flugsnappare, hävdade revir vid ett tillfälle men någon säker häckning kunde inte konstateras. Törnskata häckade troligen inom det utökade inventeringsområdet, medan ärtsångare har en konstaterad häckning och en trolig häckning. Gråkråka, stare och tofsvipa noterades i samband med inventeringen men bedömdes inte häcka, varken inom planområdet eller i det utökade inventeringsområdet. Arterna häckar sannolikt i närområdet.

Bland de prioriterade arterna som påträffades under inventeringen finns ingen för regionen ovanlig fågelart. Alla påträffade prioriterade arter utgörs av rödlistade arter. Majoriteten av arterna tillhör rödlistekategorin nära hotade arter (NT). En art grönfinken, tillhör hotkategorin starkt hotade arter (EN) och en art, staren, till hotkategorin sårbara arter (VU). Samtliga rödlistade fågelarter som häckar i inventeringsområdet är rödlistade på grund av stark negativ populationsutveckling under senare tid, men anses trots allt ha stora lokala populationer. Särskilt tydlig är denna trend för de hotade arterna grönfink och stare men de är trots detta ändå relativt allmänt förekommande i kommunen.

Övriga naturvårdsarter som inte är rödlistade eller omfattas av fågeldirektivet, utgörs av gök, ormvråk, skogsduva, stjärtmes och stenknäck, stenskvätta, sånglärka och ängsپیلärka. Av dessa arter bedöms sånglärka häcka inom planområdet, medan stenskvätta och ängsپیلärka utnyttjar gräsytona och ruderatmarkerna vid födosök. Av de påträffade naturvårdsarterna bör framförallt sånglärkan framhållas. Detta är enligt Ekologigruppen den mest skyddsvärda och känsliga av de arter som påträffats vid inventeringen, även om man inkluderar de rödlistade arterna. Sånglärka, som tidigare var rödlistad, har sin talrikaste förekomst i Stockholms stad just här.

Artskyddsförordningen kräver att man genom god planering och åtgärder tillser att de lokala populationerna av de prioriterade arterna inte får ogynnsam bevarandestatus genom planförslaget.

Inledning

Fågelinventering
Riksby 1:3 (2), Bällsta

Bakgrund

En detaljplan har tagits fram som möjliggör utvecklingen av en idrottsanläggning kring Bällsta gård i Bromma, Stockholm. Detaljplanens genomförande innebär ianspråktagande av öppna gräsmarker kring gården, samt avverkning av ett mindre antal träd.

Ekologigruppen genomförde under 2017 en landskapsanalys och en naturvärdesinventering (NVI) i området. Under 2019 uppdaterades uppdraget samt kompletterades med en konsekvensanalys. Det framkom då att planområdet och omkringliggande marker är fågelrika miljöer varför en fågelinventering rekommenderades i syfte att utröna eventuell förekomst av skyddade fågelarter.

Uppdragets mål och syfte

Ekologigruppen har på uppdrag av Fastighetskontoret i Stockholms stad genomfört en fågelinventering med tillhörande utökat inventeringsområdet på fastigheten Riksby 1:3 (2) i Bällsta, Västerort, Stockholms stad. Det inventerade området delades in i två; utredningsområdet (vilket omfattar ungefärlig avgränsning av planområdet) och ett utökat inventeringsområde västerut. Inventeringsområdets avgränsning framgår av figur 1. Området är beläget norr om Bromma flygplats.

Målet med utredningen har varit att sammanställa kunskap om områdets värden för fågellivet och utreda om skyddade fågelarter häckar eller har revir inom området. Detta innebär att fokus ligger på arter vars nationella bevarandestatus är sådan att särskilda bedömningar kan vara aktuella i samband med exploatering. Detta omfattar främst arter som är nationellt eller globalt rödlistade, eller listade i fågeldirektivets bilaga 1 (se faktaruta). De rödlistade arterna och direktivarterna benämns i denna rapport *prioriterade arter*. Även övriga lokalt mindre allmänna arter har omfattats av inventeringen. Syftet är även att inventeringsresultatet ska ligga till grund för att bedöma om artskyddsförordningen är tillämplig inom planområdet och eventuella förslag till skydds- och anpassningsåtgärder för detaljplanen.

Syftet med inventeringen har varit att få en uppfattning om geografisk utbredning av revir och fortplantningsområden, samt att utreda bevarandestatus för lokala och nationella populationer för arter som är prioriterade för skydd i artskyddsförordningen. För arter med en lokal eller regional population under 3 600 par bör i nästa steg utredas om hur planprogrammen påverkar skyddade arters bevarandestatus. I detta arbete ingår att föreslå åtgärder för ekologisk kontinuitet så att den lokala populationen inte påverkas (se faktaruta), samt att utreda hur bebyggelse ska kunna ske utan att förbud enligt artskyddsförordningen ska utlösas.

Ansvariga för rapporten har varit Fingal Gyllang, Raul Vicente och Anna Maria Larson. Kartor och intern kvalitetsgranskning har gjorts av Raul Vicente. Fältarbete har genomförts av Per Åsberg.

Avgränsning

Fåglar som omfattas av revirkartering utgörs av arter listade i Fågeldirektivets bilaga 1, rödlistade arter, regionalt sällsynta arter och arter med högt signalvärde. Dessa arter kallas i rapporten för prioriterade fågelarter. Övriga, i regionen vanliga arter listas endast (bilaga 2).

Metodiken som använts fångar inte in arter som är aktiva nattetid. Rovfåglar karteras inte heller med god säkerhet med den metod som använts men då området är litet så bedöms rovfågelhäckningar ändå ha uppmärksamats om de funnits.

I uppdraget ingår uttag ur Analysportalen/Artportalen som inkluderar utredningsområdet samt det utökade inventeringsområdet. Huvudsakligt fokus har varit att inventera fågel i

planområdet (utredningsområdet). Då buffertzoner kan påverkas av störning under anläggningsskede och det faktum att många av de skyddade arterna sannolikt har revir som går in i det utökade inventeringsområdet så har vi i inventeringsområdet även inkluderat delar av området väster om planområdet. Detta för att bättre få en uppfattning om påverkan på fåglarna i området.

För att kunna ge ännu mer specifika förslag på åtgärder för ekologisk kontinuerlig funktion krävs en fördjupad utredning.

Figur 1. Karta över inventeringsområdet, som är uppdelat i ett utredningsområde (ungefärlig avgränsning av planområdet) samt ett utökat inventeringsområde i väster. I söder syns Bromma flygplats.

Vad är artskyddsförordningen?

Artskyddsförordningen ger ett skydd för alla vilda fåglar och ett antal djur och växter som finns uppräknade i artskyddsförordningens bilagor. Olika arter har olika skydd beroende på i vilken paragraf (§) i artskyddsförordningen som arten är skyddad.

Skyddet är utformat som ett strikt skydd, det vill säga, det finns ingen rimlighetsavvägning mellan olika intressen. I prejudikat finns bedömningar att det inte är enskilda individer som är skyddade utan snarare den lokala populationen. Det finns inte möjligheter för dispens från artskyddsförordningen i detaljplaner. I de fall bedömningen är att det finns risk för att den lokala populationen kan komma att påverkas negativt krävs åtgärder för att upprätthålla ekologisk kontinuitet.

Alla svenska fåglar är skyddade enligt artskyddsförordningens 4 §. De fågelarter som är upptagna i fågeldirektivets (faktaruta) bilaga 1 och rödlistade arter (faktaruta) prioriteras i skyddsarbetet och vid tillämpningen av förordningen (Naturvårdsverket 2009). Denna prioritering har också konfirmerats av en dom i Miljööverdomstolen 2019. 2020 kom en ny nationell rödlista (SLU 2020) där flertalet i Sverige mycket vanliga arter blivit upptagna på grund av negativ populationsutveckling. Exempel på sådana arter är gråkråka och björktrast. Det finns ännu inga domar i Miljööverdomstolen som vägleder hur denna typ av arter ska hanteras. Vid samtal med ansvarig tjänsteperson på Naturvårdsverket (Helene Lindahl muntligen 2020) framhålls att det viktiga är att de lokala populationernas bevarandestatus inte påverkas oavsett om arten är prioriterad eller ej.

Fågeldirektivet (rådets direktiv 79/409/EEG)

omfattar alla vilda fågelarter som förekommer naturligt inom EU och gäller för fåglar samt deras ägg, bon och livsmiljöer. Syftet är att återskapa arternas populationer på en nivå "som svarar mot ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov". Det ska ske genom åtgärder riktade mot arterna och deras livsmiljöer (Naturvårdsverket 2009).

Rödlistan – kategorier

Den svenska rödlistan utarbetas av ArtDatabanken. Rödlistan uppdateras vart femte år och den senaste rödlistan gavs ut 2020. Rödlistan i sig innebär inget skydd, utan anger olika arters risk att dö ut från Sverige. Arterna listas i olika rödlistekategorier beroende på artens status. Det finns sex rödlistningskategorier.

(RE) nationellt utdöd, (CR) akut hotad, (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) nära hotad, (DD) kunskapsbrist.

Arter utan känd minskning eller negativ påverkan och med tillräckligt stor population klassas som livskraftiga (LC) och benämns alltså inte som rödlistade arter.

Avsiktligt dödande eller störande av fåglar

Allt avsiktligt dödande, fångande och störande av vilda fåglar är förbjudet enligt artskyddsförordningen. Enligt domstolspraxis anses som avsiktliga även sådana handlingar där syftet inte är att döda, fånga eller störa, men där den som utför handlingen är medveten om den förutsägbara konsekvensen av sitt handlande (att det kommer att döda, fånga eller störa), men ändå genomför handlingen. Exempel på en sådan handling kan vara att i en detaljplan exploatera områden nära kända boplatser för störningskänsliga rovfåglar eller bon av spillkråka. Det krävs att störningen eller dödande kommer upp i en viss grad för att det ska betraktas som en avsiktlig handling.

Skada och förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser

Förutom att arterna är fridlysta så är det också förbjudet att skada eller förstöra djurens livsmiljö, det vill säga vilo-, reproduktions-, födosöks- och övervintringsplatser, samt att avsiktligt störa, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Förbudet mot att skada eller förstöra fåglars fortplantningsområden och viloplatser gäller även för icke avsiktliga handlingar och därför är det inte på samma sätt av omedelbar betydelse för förbudet huruvida förutsättningarna för gynnsam bevarandestatus påverkas. Det finns inte närmare definierat i någon föreskrift vad som avses med fåglars fortplantningsområden och viloplatser. Ett område för vila eller fortplantning behöver vidare rimligen uppnå en viss kvalitet för att förbudet i 4 § ska gälla.

Fortplantningsområden och viloplatser går för vissa arter att biologiskt definiera och avgränsa. I vissa fall kan fortplantningsområden utgöras av sällsynta miljöer eller strukturer. Ett exempel på sådan ovanlig livsmiljö är grova gamla tallar och aspar som gärna är angripna av talticka och aspticka, och som är lämpliga boplatser för spillkråka. Denna miljö är så ovanlig att trots att arten byter bo varje år så återkommer den ofta till samma träd. Ett annat exempel kan vara arter som använder samma bo år från år, exempelvis många arter rovfåglar. Om en sådan miljö berörs så kan skyddsåtgärder behöva vidtas för att undvika risk för skada. Livsmiljön kan jämföras med lämpligt habitat inom ett revir eller i anslutning till ett revir.

Gynnsam bevarandestatus

Artskyddsförordningen uttrycker att en arts "gynnsamma bevarandestatus inte får försvåras". I det ingår att den lokala populationen inte får påverkas. Det är ofta svårt att avgränsa en lokal population och få rättsfall finns. Ekologigruppen utgår i våra

bedömningar från att lokal population är en delpopulation där det finns tydliga spridningshinder till andra förekomster av arten. Exempelvis kan ett större skogsområde med en tjäderpopulation omgiven av öppen mark, bebyggelse och vägar betraktas som en lokal population. För andra arter som till exempel flyttfåglar där spridningen inte är ett problem kan den lokala populationen utgöras av ett helt landskap eller kanske hela landet.

Påverkan

Om ett projekt eller en plan bedöms påverka lokal population är det inte möjligt att söka dispens, istället måste skyddsåtgärder vidtas så att populationen inte påverkas. Om detta görs rätt, behövs inte längre dispensen. Målet med skyddsåtgärderna blir alltså att göra dispensen onödig. Skyddsåtgärder kan ha karaktären av kompensationsåtgärder där ett näraliggande område iordningställs så att numerären av arten inte minskar.

Resultat

Totalt påträffades 41 fågelarter under inventeringen. Av dessa var nio prioriterade arter (tabell 1), samt ytterligare nio naturvårdsarter (tabell 2). Ytterligare två fågelarter finns tidigare noterade från utredningsområdet och ett flertal från det utökade inventeringsområdet i områdets närhet (källa Artportalen 2000–2020). De prioriterade arterna och naturvårdsarternas häckstatus, revir och förekomst redovisas i tabell 1 och 2. Förekomst för flertalet prioriterade arter redovisas också på kartor (figur 2–4).

Prioriterade fågelarter

Inventeringsresultat 2020

Säkra häckningar kunde konstateras för tre av de nio prioriterade (starkt skyddade) arterna, björktrast och grönfink, i utredningsområdet. Ytterligare en art, svartvit flugsnappare, hävdade revir vid ett tillfälle men någon säker häckning kunde inte konstateras (tabell 1). Törnskata häckade troligtvis inom det utökade inventeringsområdet, medan ärtsångare har en konstaterad häckning och en trolig häckning. Gråkråka, stare och tofsvipa noterades i samband med inventeringen men bedömdes inte häcka inom utredningsområdet eller i det utökade inventeringsområdet, men sannolikt i närområdet.

Bland de prioriterade arterna som påträffades under inventeringen (tabell 1) finns ingen i regionen ovanlig fågelart. Alla påträffade prioriterade arter utgörs av rödlistade arter förutom av en art, törnskata, som omfattas av fågeldirektivets bilaga 1. Majoriteten av arterna tillhör rödlistekategorin nära hotade arter (NT). En art grönfinken, tillhör hotkategori starkt hotade arter (EN) och en art, stare, hör till kategorin sårbara arter (VU). Samtliga arter som bedöms häcka i inventeringsområdet har stora lokala populationer och alla är rödlistade på grund av en mer eller mindre stark negativ populationsutveckling under senare tid. Särskilt tydlig är denna trend för de hotade arterna grönfink och stare men de är trots detta ändå relativt allmänt förekommande i kommunen.

Tabell 1. Prioriterade fågelarter som förekommer i området under inventeringen 2020, samt deras skydds- och hotstatus. FD: Fågeldirektivet. RK=Rödlistekategorier: (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) nära hotad. DP=Detaljplaneområde/utredningsområde, UI=Utökat inventeringsområde.

Art	RK	Revir DP	Revir UI	Antal / häckningsstatus
Törnskata	FD	–	1	Häckar sannolikt i det utökade inventeringsområdet. En observation från inventeringen och flera från samma område enligt databasen Artportalen
Björktrast	NT	2	1	Inom planområdet: 2 revir/par, säker häckning. 1 revir/par trolig häckning. I det utökade inventeringsområdet: 1 revir/par säker häckning.
Gråkråka	NT	–	–	Häckar inte inom planområde eller i det utökade inventeringsområdet men sannolikt i närområdet.
Grönfink	EN	2	–	Inom planområdet: 1 revir/par, säker häckning. 1 revir/par trolig häckning.
Grönsångare	NT	–	–	Häckar inte inom planområdet eller det utökade inventeringsområdet men direkt utanför det utökade inventeringsområdet.
Stare	VU	–	–	Häckar inte inom planområdet eller det utökade inventeringsområdet men sannolikt i närområdet. Utnyttjar öppna gräsytor inom båda områdena vid födosök.
Svartvit flugsnappare	NT	1	–	1 sjungande hane 5/6 i planområdet, två observationer i det utökade inventeringsområdet. Möjlig häckning.
Tofsvipa	VU	–	–	Häckar inte inom planområde eller i det utökade inventeringsområdet men sannolikt på Bromma flygplats med ett eller två par.
Ärtsångare	NT	–	2	Häckar sannolikt i det utökade inventeringsområdet. En observation från inventeringen och flera från samma område enligt databasen Artportalen.

Naturvårdsarter

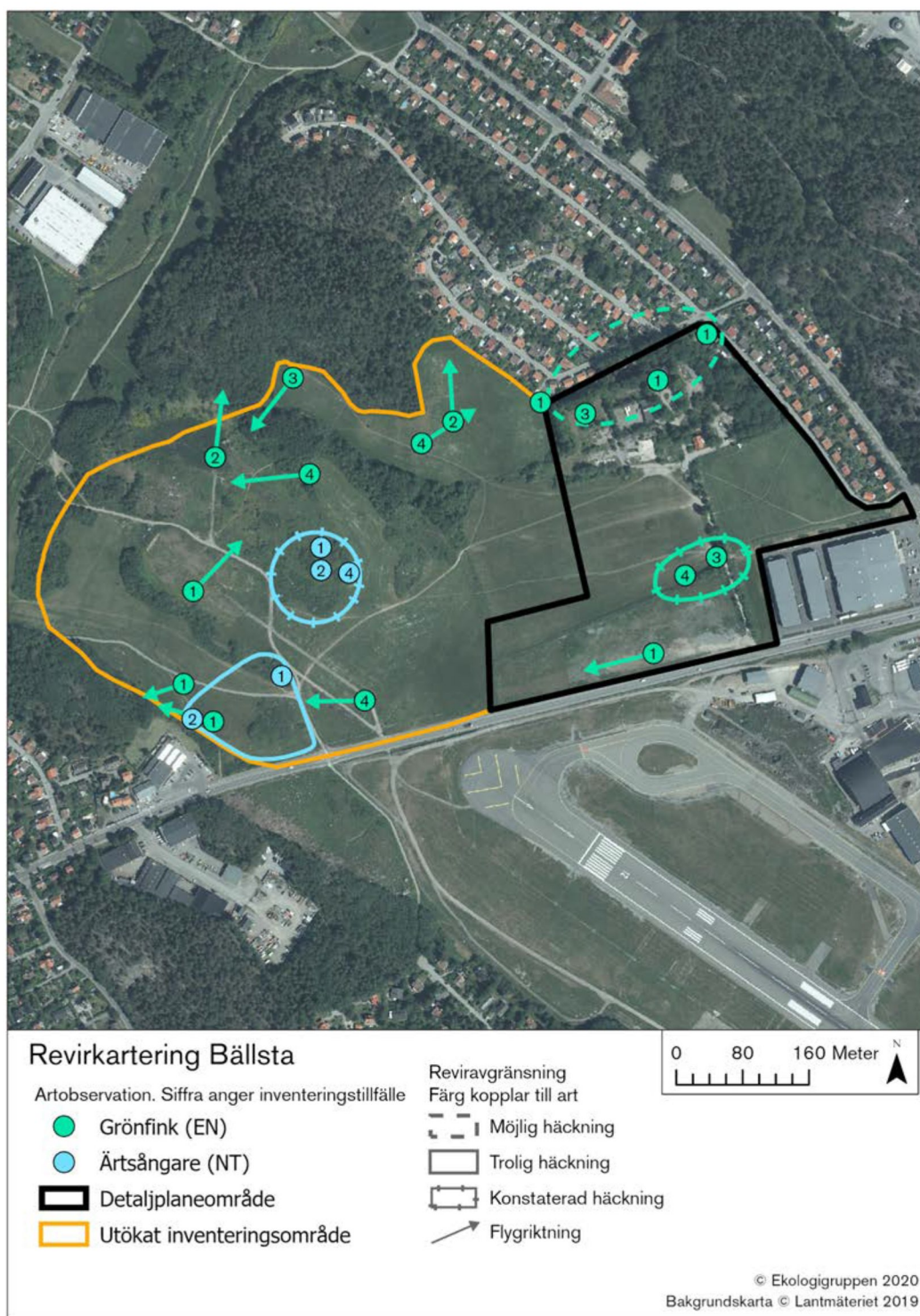
Övriga naturvårdsarter som inte är rödlistade eller omfattas av fågeldirektivet, utgörs av gök, ormvråk, näktergal, skogsduva, stjärtmes, stenknäck, stenskvätta, sånglärka och ängspiplärka (tabell 2). Av dessa arter bedöms sånglärka häcka inom planområdet, medan stenskvätta och ängspiplärka nyttjar gräsyterna och ruderatmarkerna endast vid födosök under flytten. Sånglärka, som tidigare var rödlistad, har sin talrikaste förekomst i Stockholms stad just här. Arten kommer sannolikt att påverkas av detaljplanen varför en utredning om eventuell påverkan på lokal population följer nedan.

Tabell 2. Naturvårdsarter som förekommer i området under inventeringen 2020.
DP=Detaljplanområde/utredningsområde, UI=Utökat inventeringsområde.

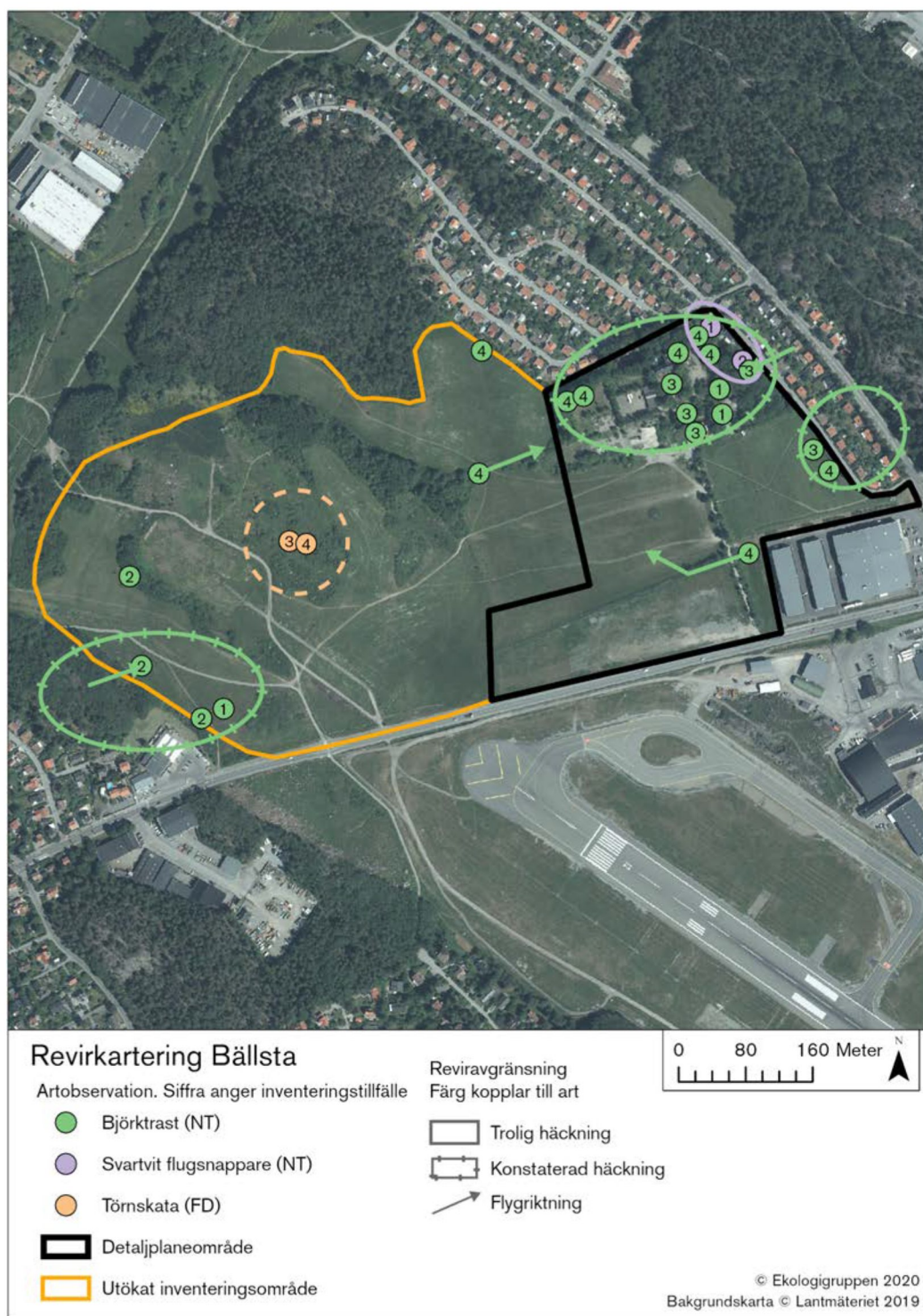
Svenskt namn	Revir DP	Revir BZ	Aktivitet	Förekomst
Gök	–	1	Möjlig häckning, Spel/sång	Hörd i det utökade inventeringsområdet, möjlig häckning, men osäkert på grund av artens rörlighet.
Näktergal	–	2	Hörd flera gånger under häckningstid	Häckar troligtvis inom det utökade inventeringsområdet med två par.
Ormvråk	–	–	Noterad vid flera tillfällen.	Bedöms inte häcka i planområdet eller det utökade inventeringsområdet, men troligen i närområdet.
Stenknäck	–	–	Noterad vid flera tillfällen.	Bedöms inte häcka i planområdet eller i det utökade inventeringsområdet, men troligen i närområdet.
Stenskvätta	2	–	Födosökande, permanent revir på Bromma flygplats	Två par bedöms häcka på Bromma flygplats men nyttjar de kortklippta gräsyterna och ruderatmarkerna vid Bällstavägen för födosök.
Stjärtmes	–	1	Säker häckning, föda åt ungar	Bedöms inte häcka i planområdet eller i det utökade inventeringsområdet, men troligen i närområdet. Vuxen fågel sågs mata ungar.
Skogsduva	–	1	Säker häckning, hörda ungar	Säker häckning i det utökade inventeringsområdet enligt Artportalen.
Sånglärka	6	5	Permanent revir, par i lämplig häckbiotop.	6 respektive 5 revir i planområdet och i det utökade inventeringsområdet. Troliga häckningar.
Ängspiplärka	–	–	Observation i häcktid	En observation av rastande fågel, häckar möjligen på Bromma flygplats.

Tidigare fynd

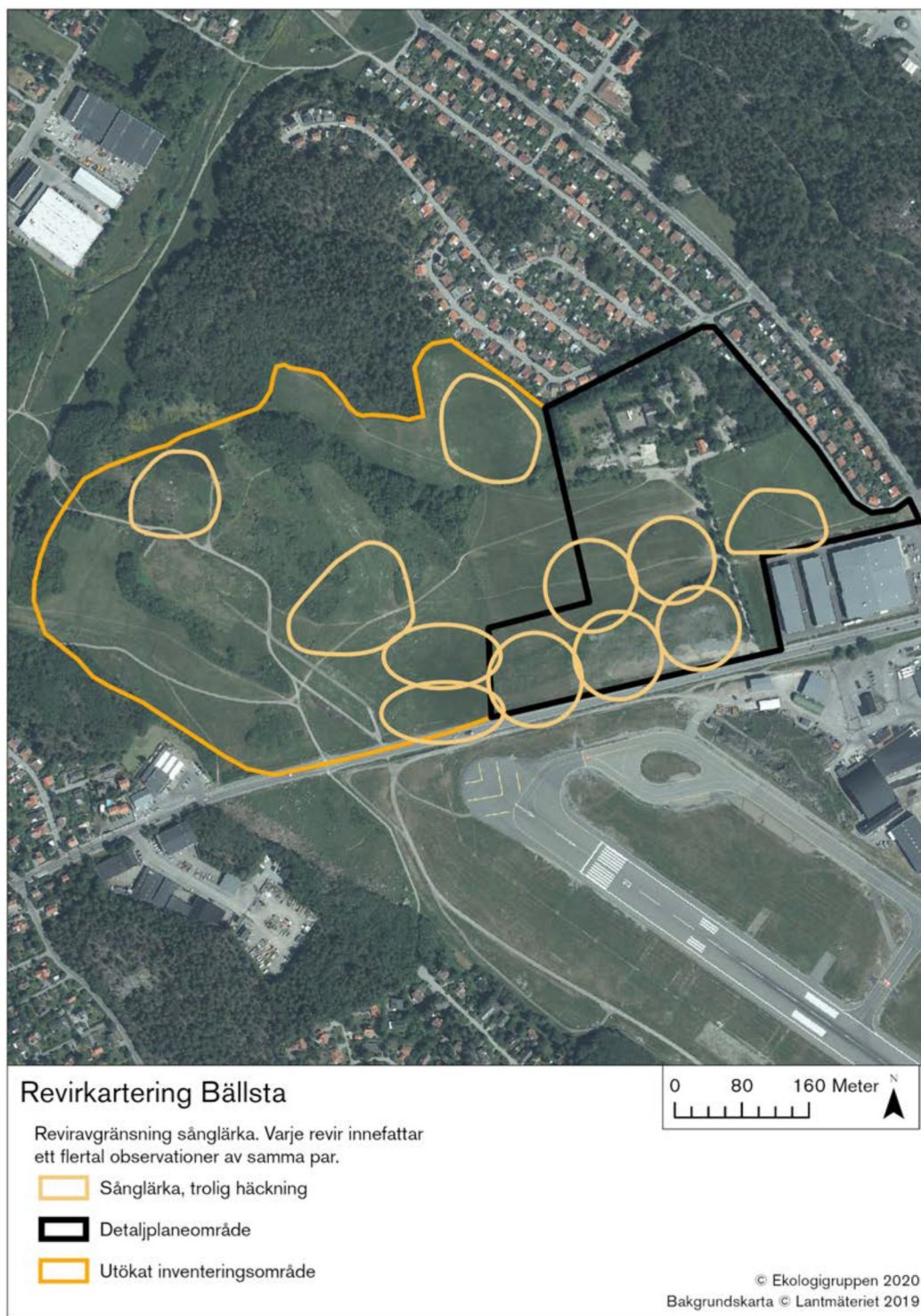
Det utökade inventeringsområdet är relativt fågelrika. Naturvårdsarterna knutna till de öppna gräsmarkerna och brynmiljöerna utgörs främst av gulsparv (rödlistad som sårbar, VU) ängspiplärka och sånglärka, båda tidigare rödlistade i kategori nära hotade (NT). Både diket och de intilliggande gräsmarkerna används också av fåglar under deras flyttsäsong. På hösten kan blåhake ses, men även mindre vanliga arter så som dvärgbeckasin och rödstrupig pipplärka har noterats (personliga observationer, samt fynd i Artportalen).

Figur 2. Revirkarta för de rödlistade arterna grönfink (EN) och ärtsångare (NT). På kartorna markeras observationerna som punkter numrerade efter observationstillfällena och revirgränserna med ovalt formade linjer. Linjerna är heldragen med tvärlinjer i det fall häckning med säkerhet kunnat konstaterats, heldragen vid trolig häckning och streckad vid möjlig häckning, i enlighet med metodik för svensk häckfågeltaxering.

Figur 3. Revirkarta för de rödlistade arterna björktrast (NT) och svartvit flugsnappare (NT), samt törnskata som omfattas av fågeldirektivet. På kartorna markeras observationerna som punkter numrerade efter observationstillfällena och revirgränserna med ovalt formade linjer. Linjerna är fet heldragen i det fall häckning med säkerhet kunnat konstaterats, heldragen vid trolig häckning och streckad vid möjlig häckning, i enlighet med metodik för svensk häckfågeltaxering.

Figur 4. Revirkarta för sånglärka. Varje ring motsvarar ett revir med ett par. Vid varje revir observerades ett par sånglärka vid varje besök, där revirstrider mellan reviren också förekom. Sånglärka har varit rödlistad tidigare (SLU Artdatabanken 2015), men är inte rödlistad från och med i år (SLU Artdatabanken 2020).

Artskyddsutredning - påverkan på prioriterade arter

Alla fågelarter är skyddade enligt artskyddsförordningen. I denna utredning görs endast bedömning av påverkan på de fåglar som är rödlistade eller upptagna i fågeldirektivets bilaga 1. Arter som observerades under inventeringen 2020 och/eller är inrapporterade på Artportalen, under perioden 2000–2020, och som bedöms häcka inom eller i nära anslutning till utredningsområdet, eller använder området som födosökningsområde. Vidare tas hänsyn till arter som bedöms rasta i stora mängder. För mer information hänvisas till bilaga 1.

Artskyddsförordningen

Artskyddsförordningen ger ett skydd för alla vilda fåglar och ett antal djur och växter som finns uppräknade i artskyddsförordningens bilagor.

Olika arter har olika skydd beroende på i vilken § i artskyddsförordningen som arten är skyddad.

Skyddet är utformat som ett strikt skydd, det vill säga: det finns ingen rimlighetsavvägning mellan nödvändigheten av projektet och behovet av att skydda arten. I prejudikat finns dock bedömningar att det inte är enstaka individer som är skyddade utan snarare den lokala populationen.

Artskyddsförordningen uttrycker att en arts "gynnsamma bevarandestatus inte får försvåras", i vilket det ingår att den lokala populationen inte får påverkas. Det är ofta svårt att avgränsa lokal population och få rättsfall finns. Ekologigruppen utgår i våra bedömningar från att lokal population är en delpopulation där det finns tydliga spridningshinder till andra förekomster av arten. Exempelvis kan en groddjurspopulation omgiven av bebyggelse och vägar betraktas som en lokal population. För andra arter som exempelvis flyttfåglar där spridningen inte är ett problem kan den lokala populationen utgöras av ett helt landskap eller hela landet.

Om ett projekt eller en plan bedöms påverka lokal population är det inte möjligt att söka dispens, istället måste skyddsåtgärder vidtas så att populationen inte påverkas. Om detta görs rätt, behövs inte längre dispens. Målet med skyddsåtgärderna blir alltså att göra dispensen onödig. Skyddsåtgärder kan ha karaktären av kompensationsåtgärder där ett närliggande område iordningställs så att numerären av arten inte minskar.

Bedömning av bevarandestatus och påverkan

De arter som bedöms kan komma att påverkas av planprogrammet och kunna utlösa förbud enligt artskyddsförordningen är björktrast, gråkråka, grönfink, grönsångare, stare, svartvit flugsnappare, sånglärka, tofsvipa, törnskata och ärtsångare. För dessa arter bedöms deras bevarandestatus. För övriga rödlistade arter och arter upptagna i fågeldirektivet har bedömningen gjorts att de ej riskerar att påverkas av planprogrammet. Om inget annat anges kommer fakta om respektive fågelarts ekologi, utbredning och bevarandestatus från ArtDatabanken för respektive art (Rödlistan 2020, 2015, samt Artfakta 2020), från Fåglarna i Sverige-antal och förekomst (Ottosson et al 2012), Sveriges fåglar 2019 (Wirdheim & Green 2020) och Övervakning av fåglarnas populationsutveckling-Årsrapport för 2019 (Green et al 2020).

Törnskata (fågeldirektivet bilaga 1)

Figur 5. Törnskata. Foto: Thomas Landgren

Utbredning, ekologi och population

Ett revir förekom inom det utökade inventeringsområdet. Arten observerades dels under inventeringen i och runt ett snår i det utökade inventeringsområdet, dels finns en rapport från Artportalen i maj 2020. Arten har inte påträffats inom planområdet.

Törnskata häckar i skogsbyn, på hyggen samt i öppna busk- och snårmarker. Den förekommer i södra och mellersta Sverige samt i Norrlands kustland, norrut till Norrbotten. Antalet reproduktiva individer överstiger gränsvärdet för rödlistning. Arten omfattas av fågeldirektivets bilaga 1 (faktaruta sida 6).

Den svenska populationen av törnskata uppskattades till kring 44 000 par år 2012, och till samma anta par 2018, men osäkerheten är stor (cirka 30 000–60 000 par).

Känslighet och hot

Törnskata var tidigare rödlistad på grund av intensifiering av jordbruket (t.ex. borttagandet av buskrika kantzoner och diken) och igenväxning av buskrika betesmarker vilket har gjort att arealen lämplig häckningsbiotop minskat. Vidare har bekämpningsmedel medfört att artens naturliga föda har minskat. Den största minskningen har skett i jordbruksdominerade landskap, medan arten minskat i lägre takt i skogsdominerade landskap. Troligen har törnskatans kolonisering av hyggen kompenserat för förlusten av betesmarker i denna landskapstyp. Då inget tyder på att hyggesbruket kommer att minska i omfattning kan man anta att huvuddelen av landets törnskator kommer att häcka på hyggen i framtiden.

Bevarandestatus

Arten är klassad som livskraftig vid den senaste rödlistan (2020), men har varit rödlistad (NT-nära hotad) tidigare (ArtDatabanken 2020). Antalet reproducerande individer skattas till 44 000 par 2012 och 2018. I Stockholms län uppskattas populationen till 1 400 par och i Uppland till 4 000 par (Ottosson et al 2012). Sett över en 10-årsperiod, 2009–2018, har arten ökat i Sverige.

Förekomst i området

Törnskata påträffas nästan årligen i det utökade inventeringsområdet enligt Artportalen, sökning 2000–2020.

Bedömning av påverkan på lokal population

Törnskata i häckar sannolikt i det utökade inventeringsområdet med ett par. Eftersom törnskata inte bedöms häcka i planområdet så är bedömningen att ingen påverkan sker på den lokala populationen. Om fler människor rör sig i det utökade inventeringsområdet på grund av exploatering i planområdet finns risken att arten kan komma att påverkas negativt.

Skadebegränsande åtgärder/ Åtgärder för kontinuerlig ekologisk funktion och livsmiljöer

Ianspråktagande av de naturmiljöerna i planområdet bedöms inte påverka den lokala populationen av törnskata.

Bedömning om förbud enligt ASF utlöses.

Bedömningen är att förbud enligt artskyddsförordningen inte kommer att utlösas.

Björktrast (rödlistad, NT)

Figur 6. Björktrast (rödlistad, NT) Foto: Stefan Berndtsson

Utbredning, ekologi och population

Två revir förekom inom planområdet. Ett par konstaterades häcka i den norra delen i runt Bällsta gård. Där observerades vuxna fåglar mata ungar vid flera tillfällen. Det andra reviret ligger i den östra delen av planområdet. I reviret ingår de öppna gräsyrtorna som födosöksområde medan själva boet troligtvis är beläget i bostadsområdet öster om Mjölvägen, utanför planområdet. Ytterligare ett revir finns i den västra delen av det utökade inventeringsområdet. I övrigt är de öppna, kortklippta gräsyrtorna inom båda områdena goda födosöksmiljöer för arten.

Björktrast, som är ny på rödlistan 2020, är rödlistad i kategori NT - nära hotad på grund av att populationen minskar. Arten häckar i skogar, ofta i anslutning till odlad mark. Den häckar också i parker och trädgårdar. Daggmaskrika gräsmattor verkar fungera som födosökmiljö.

Arten är fortfarande vanlig i Stockholms län. Den verkar inte ha särskilt höga krav på sin livsmiljö i tätortsnära områden och Ekologigruppen bedömer att dess indikatorvärde för värdefulla miljöer är ringa.

Björktrast häckar i hela Sverige. Den förekommer i olika slags miljöer som fjällbjörkskog, löv- och blandskog, parker, alléer, trädgårdar mm. De tätare populationerna verkar förekomma i Götaland och Svealand (Artfakta 2020).

Den svenska populationen av björktrast uppskattades till kring 740 000 par år 2012, och till cirka 594 000 par 2018, men osäkerheten är stor (cirka 450 000–1 000 000 par).

Känslighet och hot

Det är oklart vilka faktorer som ligger bakom björktrastens nedgång. En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningen avser antalet reproduktiva individer. Minskningstakten har uppgått till 17,5 (10–25) % under de senaste 15 åren.

Björktrast missgynnas när artens naturliga biotoper som öppna gräsytor, ängs- och betesmarker, med mera omvandlas till åkermark, av intensifierat jordbruk. Eller av igenväxning på grund av ett varmare klimat. I stadsmiljöer nyttjar björktrasten kortklippta gräsmattor vid födosök och verkar inte ha höga krav på sina livsmiljöer. En faktor som kan missgynna arten är försämrad kvalitet på övervintringsområden, till exempel torka på grund av klimatförändringar, jakt, med mera.

Bevarandestatus

Arten är klassad som nära hotad (NT) (ArtDatabanken 2020). Antalet reproducerande individer skattas till 740 000 par 2012 och 594 000 par 2018 (cirka 450 000–1 000 000 par). I Stockholms län uppskattas populationen till 24 000 par och i Uppland till 32 000 par (Ottosson et al 2012), vilket utgör ca tre procent av den svenska populationen. Sett över en 20-årsperiod, 1999–2019, har en tydlig minskning skett i hela Sverige, vilket bekräftas av standardrutterna som finns i hela Sverige.

Förekomst i området

En stor mängd observationer finns på Artportalen (sökning 2000–2020) i och i nära anslutning till planområdet och i det utökade inventeringsområdet. Många rapporter på Artportalen rör rastande, födosökande och stationära björktrastar som födosöker på de öppna gräsmarkerna i området. Största antalet rastande björktrastar var 250 individer i Bällsta i december 2018 och 200 individer i det utökade inventeringsområdet (Brommakullarna) i december 2019 (Artportalen 2020).

Bedömning av påverkan på lokal population

Inom och i anslutning till utredningsområdet (planområdet och i det utökade inventeringsområdet) häckar ett fåtal par björktrast, sannolikt årligen. Framförallt verkar de öppna gräsmarkerna vara viktiga vid födosök och områden med förekomst av träd viktiga för häckning. Detaljplanen innebär framförallt förlust av olika ekologiska funktioner och habitatkvaliteter för björktrasten, samt stöming i och med att fler människor bedöms komma röra sig i området.

Den uppländska populationen uppgår till cirka 12 000 par (Ottosson et al. 2012) varför bedömningen är att det planerade planprogrammet endast medför en liten negativ effekt på björktrasten. Påverkan på den lokala populationen bedöms vara försumbar. Liknande miljöer med öppna gräsytor och träd förekommer västerut, till exempel i och i närheten av det utökade inventeringsområdet. Även österut förekommer villabebyggelse med gräsmattor och träd, samt större sammanhängande skogsområden.

Skadebegränsande åtgärder/Åtgärder för kontinuerlig ekologisk funktion och livsmiljöer

Eftersom detaljplanen sannolikt kommer att i anspråkstaga stora delar av de öppna gräsyterna blir liknande miljöer i den intilliggande marken i fortsättningen viktig.

Förslag på åtgärder för att bibehålla kontinuerlig ekologisk funktion och begränsa skador kan vara:

- Skötsel av björktrastens livsmiljöer. Det rör sig främst om de öppna gräsmarkerna i närliggande områden vilka gynnas av viss skötsel till exempel i form av hävd och/eller slåtter för att motverka igenväxning. Dessa områden bör inte gödslas eller odlas upp. Träd inom planområdet bör också i den möjligaste mån sparas för att kunna utnyttjas för häckning och skydd.
- Gräsmarkerna i det utökade inventeringsområdet bör skötas på samma sätt som de gör idag.

Bedömning om förbud enligt ASF utlöses.

Med de föreslagna åtgärderna är bedömningen att förbud enligt artskyddsförordningen inte kommer att utlösas.

Gråkråka (rödlistad NT)

Figur 7. Gråkråka (rödlistad NT) Foto: Lars Salomon

Utbredning, ekologi och population

Gråkråka observerades vid flera tillfällen i samband med fågelinventeringen men inte med häckningskriterier. Bedömningen är att arten inte häckar inom planområdet eller i det utökade inventeringsområdet men i intilliggande marker.

Gråkråka som är ny på rödlistan från och med 2020, är rödlistad med kategori NT - nära hotad på grund av att populationen minskar. Arten är spridd över hela Sverige och häckar i skogsmark, ofta i anslutning till odlad mark, i parker och trädgårdar, i tätortsnära områden och liknande miljöer.

Arten är fortfarande vanlig i Stockholms län. Den verkar inte ha särskilt höga krav på sin livsmiljö i tätortsnära områden men föredrar boplatser som ligger ostört från mänsklig aktivitet. Ekologigruppen bedömer att dess indikatorvärde för värdefulla miljöer är ringa.

Den svenska populationen av gråkråka uppskattades till kring 180 000 par år 2012, och till cirka 145 000 par 2018, men osäkerheten är stor (cirka 120 000–230 000 par).

Känslighet och hot

Det är oklart vilka faktorer som ligger bakom gråkråkans nedgång. En teori är att omvandling till ett mer effektiviserat jordbruk delvis ligger bakom nedgången. Till exempel när småbiotoper försvinner och andra småfåglar och smådjur minskar. Avverkning av gamla och grova träd bedöms också ha en negativ påverkan. En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningen avser antalet reproduktiva individer. Minskningstakten har uppgått till 24 (18–27) % under de senaste 18 åren.

Bevarandestatus

Arten är klassad som nära hotad (NT) (ArtDatabanken 2020). Antalet reproducerande individer skattas till 180 000 par 2012 och 145 000 par 2018. I Stockholms län uppskattas populationen till 3 000 par och i Uppland till 10 000 par (Ottosson et al 2012), vilket utgör cirka 2–5 procent av den svenska populationen. Sett över en 20-årsperiod, 1999–2019, har en tydlig minskning skett i hela Sverige, vilket bekräftas av standardrutterna som finns i hela Sverige. Trenden är fortfarande nedåtgående (Wirdheim & Green 2020).

Förekomst i området

Flera observationer finns på Artportalen (sökning 2000–2020) i och i nära anslutning till planområdet och det utökade inventeringsområdet.

Bedömning av påverkan på lokal population

Eftersom gråkråka varken häckar i planområdet eller i det utökade inventeringsområdet så är bedömningen att ingen påverkan sker på den lokala populationen.

Skadebegränsande åtgärder/Åtgärder för kontinuerlig ekologisk funktion och livsmiljöer

Ianspråktagande av de naturmiljöerna i planområdet bedöms inte påverka den lokala populationen av gråkråka.

Bedömning om förbud enligt ASF utlöses.

Bedömningen är att förbud enligt artskyddsförordningen inte kommer att utlösas.

Grönfink (rödlistad, EN)

Figur 8. Grönfink (rödlistad, EN) Foto: Stefan Berndtsson

Utbredning, ekologi och population

Två revir förekom inom planområdet, båda i trädmiljöerna runt Bällsta gård/allé. En säker häckning kunde konstateras genom att vuxna fåglar observerades mata ungar. En trolig häckning förekom i samma område men det är osäkert var boet var beläget. Födosökande grönfinkar noterades på andra platser i planområdet och i det utökade inventeringsområdet.

Grönfinken är en i regionen allmänt förekommande art som var ny på rödlistan 2020 (SLU 2020). Grönfink häckar i skogsbyn, enbackar, buskmarker, parker och trädgårdar. Den förekommer i större delen av landet. Arten har inte varit rödlistad tidigare, men den mycket kraftiga minskningen de senaste 10 åren, orsakad av sjukdomen gulknopp, har gjort att den placerats i hotkategorin starkt hotade arter. Grönfinken är fortfarande vanlig i Stockholms län. Den verkar inte ha särskilt höga krav på sin livsmiljö i tätortsnära områden och Ekologigruppen bedömer att dess indikatorvärde för värdefulla miljöer är ringa.

Den svenska populationen uppskattades till kring 660 000 par år 2012, och till drygt 200 000 par 2018.

Känslighet och hot

En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningen avser antalet reproduktiva individer. En sjukdom (gulknopp) har nyligen (2007) invandrat till Sverige och har sedan dess påverkat beståndet kraftigt negativt. Minskningstakten har uppgått till 61 (53–62) % under de senaste 10 åren (Artfakta 2020).

Bevarandestatus

Arten är klassad som starkt hotad (EN) (ArtDatabanken 2020). Antalet reproducerande individer skattas till 660 000 par 2012 och 211 000 par 2018. I Stockholms län uppskattades populationen till 50 000 par och i Uppland till 80 000 par (Ottosson et al 2012), vilket troligtvis inte stämmer idag. De senaste tio åren, 2009–2018, har en tydlig minskning skett i hela Sverige, och populationen har nästan halverats, vilket bekräftas av standardrutterna som finns i hela Sverige.

Förekomst i området

Flera observationer finns på Artportalen (sökning 2000–2020) i och i nära anslutning till planområdet och det utökade inventeringsområdet. Många rapporter på Artportalen rör rastande och stationära grönfinkar som födosöker på de öppna gräsmarkerna i området. Största antalet rastande grönfinkar var 220 individer i det utökade inventeringsområdet (Brommakullarna) oktober 2006 (Artportalen 2020).

Bedömning av påverkan på lokal population

Inom och i anslutning till utredningsområdet häckar sannolikt årligen ett fåtal par grönfink. Framförallt verkar trädmiljöerna runt Bällsta gård/allé vara viktiga platser för häckning medan de öppna gräsytor och ruderalmarkerna är viktiga områden vid födosök alla tidpunkter på året. Detaljplanen innebär framförallt förlust av olika ekologiska funktioner och habitatkvaliteter för grönfinken, till exempel förlust av födosöksområden om gräsytor tas i anspråk.

Den uppländska populationen uppgick 2012 till cirka 80 000 par (Ottosson et al. 2012). I dagsläget torde den siffran vara betydligt lägre. Bedömningen är dock att det planerade planprogrammet endast medför en liten negativ effekt på grönfinken. Påverkan på den lokala populationen bedöms vara försumbar. Häckningsmiljöerna runt Bällsta gård/allé kommer att bevaras men planförslaget kommer att innebära förlust av födosöksområden i form av öppna gräsmarker och ruderalmarker. Liknande miljöer förekommer dock västerut, till exempel i och i närheten av det utökade inventeringsområdet och på Bromma flygplats.

Skadebegränsande åtgärder/Åtgärder för kontinuerlig ekologisk funktion och livsmiljöer

Eftersom detaljplanen sannolikt kommer att ianspråkta stora delar av de öppna gräsytor blir liknande miljöer i den intilliggande marken i fortsättningen desto viktigare.

Förslag på åtgärder för att bibehålla kontinuerlig ekologisk funktion och begränsa skador kan vara:

- Skötsel och bevarande av grönfinkens födosöksmiljöer. Det rör sig främst om de öppna gräsmarkerna i närliggande områden vilka gynnas av att viss skötsel till exempel i form av hävd och/eller slåtter för att motverka igenväxning. Dessa områden bör inte gödslas eller odlas upp. Träd bör också i den möjligaste mån sparas för att kunna utnyttjas för häckning och skydd.
- En viktig födokälla för grönfinken och för andra finkar, sparvar och lärkor är frön. Ruderalmarker, fält och gräsmarker nyttjas vid födosök, även vintertid är dessa miljöer viktiga där kvarstående växter kan hysa frön och annan föda. Rekommendationen är att spara dessa miljöer i närområdet alternativt skapa nya.
- Varierad skötsel till exempel genom att låta vissa ytor växa igen med igenväxningsarter och ruderalväxter (tistel, skräppor, gråbo med flera), och hålla efter andra. Växla mellan vilka ytor som tillåts växa igen och som hålls efter. Variation skapar ofta miljöer för flera arter.

Bedömning om förbud enligt ASF utlöses.

Med de föreslagna åtgärderna är bedömningen att förbud enligt artskyddsförordningen inte kommer att utlösas.

Grönsångare (rödlistad NT)

Figur 9. Grönsångare (rödlistad NT) Foto: Stefan Berndtsson

Utbredning, ekologi och population

Grönsångare har inte noterats i planområdet vid denna inventering. En grönsångare hävdade däremot revir strax utanför det utökade inventeringsområdet. Arten noterades dels i maj och dels i samband med ett inventeringsbesök i juni. Enstaka fynd från det utökade inventeringsområdet finns rapporterat på databasen Artportalen mellan 2000–2020.

Grönsångare, som är ny på rödlistan 2020, är rödlistad i kategori NT - nära hotad på grund av att populationen minskar. Grönsångare häckar gärna i högstammig skog, främst lövskog men även i granskog, i regel utan kraftigare undervegetation. Den förekommer i södra och mellersta Sverige samt i Norrlands kustland norrut till Norrbotten. Grönsångare har tidigare bedömts som livskraftig men populationsminskningen de senaste 10 åren innebär att kriterierna för att klassas som nära hotad (NT) blir uppfyllda (Artfakta 2020).

Arten är fortfarande vanlig i Stockholms län. Den verkar inte ha särskilt höga krav på sin livsmiljö i tätortsnära områden. I Stockholmsområdet är arten knuten till stadsnära skogar och till större parker. Ekologigruppen bedömer att dess indikatorvärde för värdefulla miljöer är visst.

Den svenska populationen av grönsångare uppskattades till kring 220 000 par år 2012, och till cirka 167 000 par 2018, men osäkerheten är stor (cirka 141 000–290 000 par).

Känslighet och hot

En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningstakten har uppgått till 17 (6–24) % under de senaste 10 åren.

Grönsångare missgynnas när grova eller gamla träd avverkas, eller när lövträd tas bort. Även försämrad kvalitet på övervintringslokalerna kan påverka arten negativt.

Bevarandestatus

Arten är klassad som nära hotad (NT) (ArtDatabanken 2020). Antalet reproducerande individer skattas till 220 000 par 2012 och 167 000 par 2018. I Stockholms län uppskattas populationen till cirka 10 000 par och i Uppland till 14 000 par (Ottosson et al 2012), vilket utgör cirka 4–5 procent av den svenska populationen. Sett över en 10-årsperiod, 2009–2019, har en ungefärlig minskning på 15% skett i hela Sverige.

Förekomst i området

Enstaka fynd från det utökade inventeringsområdet finns rapporterat på databasen Artportalen under perioden 2000–2020.

Bedömning av påverkan på lokal population

Grönsångare verkar häcka sporadiskt i det utökade inventeringsområdet eller i dess direkta närhet (Artportalen 2020). På Artportalen finns sex observationer under perioden 2000–2020. Eftersom grönsångare inte bedöms häcka i planområdet så är bedömningen att ingen påverkan sker på den lokala populationen. De trädmiljöer som kan tänkas vara av vikt för arten i planområdet kommer att bevaras.

Skadebegränsande åtgärder/ Åtgärder för kontinuerlig ekologisk funktion och livsmiljöer

Ianspråktagande av de naturmiljöerna i planområdet bedöms inte påverka den lokala populationen av grönsångare.

Bedömning om förbud enligt ASF utlöses.

Bedömningen är att förbud enligt artskyddsförordningen inte kommer att utlösas.

Stare (rödlistad, VU)

Figur 10. Stare (rödlistad, VU) Foto: Stefan Berndtsson

Utbredning, ekologi och population

Stare observerades vid flera tillfällen i samband med inventeringen, både i planområdet och i det utökade inventeringsområdet. Arten har inte kunnat konstateras häcka i endera område, däremot nyttjas gräsmarkerna flitigt vid födosök. Staren häckar sannolikt i närheten, men utanför det utökade inventeringsområdet.

Stare är rödlistad i kategorin sårbar (VU) på grund av att populationen minskar. Arten förekommer framförallt i Svealand och Götaland. Staren häckar oftast i grova träd med hål men kan också häcka i fågelholkar. Arten behöver en ganska varierad livsmiljö bestående av gräsmattor, åkrar eller parker. Fodosök sker oftast på marken och ibland långt ifrån boplaten. Staren är rödlistad som sårbar men är fortfarande tämligen vanligt förekommande i Stockholms län. Den har visst indikatorvärde för värdefulla och artrika naturmiljöer då den ofta häckar i gamla hålträd och är gynnas av ett varierat odlingslandskap.

Arten är fortfarande relativt vanlig i Stockholms län. Den verkar inte ha särskilt höga krav på sin livsmiljö i tätortsnära områden och Ekologigruppen bedömer att dess indikatorvärde för värdefulla miljöer är visst.

Den svenska populationen av stare uppskattades till kring 640 000 par år 2012, och till cirka 400 000 par 2018, men osäkerheten är stor (cirka 380 000–890 000 par).

Känslighet och hot

Staren hotas av igenplantering eller igenväxning av betesmarker är starkt negativt och innebär att artens födosöksomiljöer försvinner. Högre vegetation på betesmarker på grund av försämrad hävd eller gödsling är negativt av samma orsaker. Nerläggning av jordbruk är ett stort hot i många trakter (Artfakta 2020). Eftersom staren är en hålhäckare är avverkning av gamla och grova träd, eller hålträd också negativt.

Staren bedöms ha en fortsatt nedåtgående trend. Minskningen avser kvalitén på artens habitat och antalet reproduktiva individer. Minskningstakten har uppgått till 48 (41–51) % under de senaste 15 åren.

Bevarandestatus

Arten är klassad som sårbar (VU) (ArtDatabanken 2020). Antalet reproducerande individer skattas till 640 000 par 2012 och 400 000 par 2018. I Stockholms län uppskattas populationen 2012 till 20 000 par och i Uppland till 43 000 par (Ottosson et al 2012), vilket utgör cirka tre–fem procent av den svenska populationen. Sett över en 20-årsperiod, 1999–2019, har en tydlig minskning skett i hela Sverige, vilket bekräftas av standardrutterna som finns i hela Sverige. Sett över en 20-årsperiod har populationen nästan halverats. Enligt Green et al 2020 fortsätter den långsiktiga negativa trenden och stare tillhör den grupp av arter som minskat kontinuerligt i 45 år. Trenden är den samma i hela Europa.

Förekomst i området

En stor mängd observationer finns i planområdet och i det utökade inventeringsområdet (Artportalen, sökning under perioden 2000–2020). Många rapporter på Artportalen rör rastande och stationära starar som födosöker på de öppna gräsmarkerna i området. Största antalet födosökande starar inom utredningsområdet var 300 individer i april 2014 (Artportalen 2020).

Bedömning av påverkan på lokal population

Stare häckar inte i planområde eller i det utökade inventeringsområdet enligt inventeringen 2020. Arten häckar sannolikt i intilliggande områden, vilket indikeras av den stora mängden födosökande starar i planområdet och i det utökade inventeringsområdet. Framförallt är de öppna gräsmarkerna viktiga för födosök. Detaljplanen innebär framförallt förlust av olika ekologiska funktioner och habitatkvaliteter för staren. Ianspråktagande av de öppna gräsmarkerna i planområdet innebär att ett viktigt födosöksområde försvinner. Enligt Artskyddsförordningen är det förbjudet att skada eller förstöra djurens livsmiljö, det vill säga vilo-, reproduktions-, födosöks- och övervintringsplatser.

Den uppländska populationen uppgår till cirka 43 000 par (Ottosson et al. 2012) varför bedömningen är att det planerade planprogrammet endast medför en liten negativ effekt på stare. Påverkan på den lokala populationen bedöms vara försumbar. Liknande miljöer med öppna gräsytor och träd förekommer intill, till exempel i och i närheten av det utökade inventeringsområdet och på Bromma flygplats. Även österut förekommer villabebyggelse med gräsmattor och träd, samt större sammanhängande skogsområden.

Skadebegränsande åtgärder/Åtgärder för kontinuerlig ekologisk funktion och livsmiljöer

Eftersom detaljplanen sannolikt kommer att ianspråkta stora delar av de öppna gräsytorerna innebär det att delar av staren livsmiljö påverkas negativt vilket strider mot

Artskyddsförordningen. Liknande miljöer i den intilliggande marker och på Bromma flygplats blir i fortsättningen viktiga att bevara.

Förslag på åtgärder för att bibehålla kontinuerlig ekologisk funktion och begränsa skador kan vara:

- Skötsel av starens livsmiljöer. Det rör sig främst om de öppna gräsmarkerna i närliggande områden vilka gynnas av att viss skötsel till exempel i form av hävd och/eller slåtter för att motverka igenväxning. Dessa områden bör inte gödslas eller odlas upp. Träd bör också i den möjligaste mån sparas för att kunna utnyttjas för häckning och skydd. Hålträd bör undantas exploateringen helt.
- Sätta upp fågelholkar inom planområdet.

Bedömning om förbud enligt ASF utlöses.

Med de föreslagna åtgärderna är bedömningen att förbud enligt artskyddsförordningen inte kommer att utlösas.

Svartvit flugsnappare (rödlistad NT)

Figur 11. Svartvit flugsnappare (rödlistad NT) Foto: Stefan Berndtsson

Utbredning, ekologi och population

En revirhävande svartvit flugsnappare noterades i nordöstra delen av planområdet i början av juni. Det bedöms som ett möjligt revir då arten endast påträffades vid ett tillfälle. Det kan dock inte uteslutas att arten häckade i planområdet under 2020. Trots flera inventeringsbesök finns risken att arten missats vid fältbesöken.

Svartvit flugsnappare är en i regionen och landet allmänt förekommande art som är ny på rödlistan 2020 på grund av en minskande population. Arten häckar i löv- och blandskog samt i trädgårdar och parker i större delen av landet.

Den svenska populationen av uppskattades till kring 1 400 000 par år 2012, och till cirka 1 200 000 par 2018.

Känslighet och hot

Svartvit flugsnappare missgynnas av avverkning av gamla och grova träd, avverkning av lövträd och lövskogar, samt har minskat troligen till följd av försämrad kvalitet på övervintringslokalerna.

Bevarandestatus

Arten är klassad som nära hotad (NT) (ArtDatabanken 2020). Antalet reproducerande individer skattas 1 400 000 par 2012 och cirka 1 120 000 par 2018. I Stockholms län uppskattas populationen till cirka 60 000 par och i Uppland till 75 000 par (Ottosson et al, 2012).

En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningstakten har uppgått till 19 (12–23) % under de senaste 10 åren.

Förekomst i området

Endast två fynd (2014) förutom fyndet från inventeringen finns från det utökade inventeringsområdet enligt Artportalen, sökning 2000–2020.

Bedömning av påverkan på lokal population

En revirhävande hane sågs i nordöstra delen (trädklädda delarna) av planområdet som ej kommer att påverkas av föreslagen detaljplan. Någon säker häckning kunde inte konstateras. Därför är bedömningen att det inte sker någon påverkan på den lokala populationen.

Skadebegränsande åtgärder/ Åtgärder för kontinuerlig ekologisk funktion och livsmiljöer

Ianspråktagande av gräsmarkerna i planområdet bedöms inte påverka den lokala populationen av svartvit flugsnappare. Det område där svartvit flugsnappare observerades kommer inte att påverkas av föreslagen detaljplan.

- En enkel åtgärd för att gynna arten är att sätta upp fågelholkar.

Bedömning om förbud enligt ASF utlöses.

Bedömningen är att förbud enligt artskyddsförordningen inte kommer att utlösas.

Tofsvipa (rödlistad VU)

Fågelinventering
Riksby 1:3 (2), Bällsta

Figur 12. Tofsvipa (rödlistad VU) Foto: Stefan Berndsson.

Utbredning, ekologi och population

Tofsvipa häckar varken i planområdet eller i det utökade inventeringsområdet, däremot häckar arten sannolikt inne på Bromma flygplats nära återvinningscentralen med ett eller två par. Arten nyttjar då och då de öppna gräsmarkerna i planområdet och det utökade inventeringsområdet för födosök. Tidigare år då snömassor tippades på fälten var området betydligt blötare vilket attraherade viporna mer.

Tofsvipa häckar till exempel på åkrar, betesmarker, sankängar och myrar. Den förekommer över större delen av landet. Arten har bedömts som livskraftig vid tidigare rödlistningstillfällen men minskningstakten de senaste 18 åren medför nu att kriterierna för VU blir uppfyllda.

Den svenska populationen uppskattades till kring 63 000 par år 2012, och till cirka 45 000 par 2018.

Känslighet och hot

Arten missgynnas bland annat när våtmarker dikas ut, eller av dikning och dikesrensning.

Bevarandestatus

Arten är klassad som sårbar (VU) (ArtDatabanken 2020). Antalet reproducerande individer skattas 63 000 par 2012 och cirka 45 000 par 2018. I Stockholms län uppskattas populationen till cirka 1 100 par och i Uppland till 2 600 par (Ottosson et al. 2012).

En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningstakten har uppgått till 39 (30–45) % under de senaste 18 åren.

Förekomst i området

Flera fynd finns från området (Artportalen, sökning under perioden 2000–2020). Tofsvipa har sannolikt häckat i planområdet i början av 2000-talet (Artportalen 2020). Ett fåtal par bedöms häcka varje år på Bromma flygplats. Enligt Artportalen rör många fynd födosökande fåglar på de öppna gräsmarkerna nära Bällstavägen (Artportalen 2020).

Bedömning av påverkan på lokal population

Ingen säker häckning kunde konstateras av arten i planområdet, inte heller noterades födosökande tofsvipor i planområdet under inventeringen. Det finns tidigare fynd av tofsvipor som nyttjat planområdet för födosök (Artportalen, utsök under perioden 2000–2020). Eftersom detaljplanen sannolikt kommer att ianspråka stora delar av de öppna gräsytorerna kan det komma att påverka tofsvipans födosöksområde. Det kan medföra att livsmiljöer för tofsvipan försvinner. Det blir av vikt att kvaliteten på liknande miljöer i den intilliggande marken och på Bromma flygfält i fortsättningen upprätthålls eller att nya lämpliga miljöer skapas. Bedömningen är att det finns risk för att detaljplanen innebär en negativ påverkan på den lokala populationen men att den är försumbar.

Skadebegränsande åtgärder/Åtgärder för kontinuerlig ekologisk funktion och livsmiljöer

Förslag på åtgärder för att bibehålla kontinuerlig ekologisk funktion och begränsa skador kan vara:

- Skötsel av tofsvipans livsmiljöer. Det rör sig främst om de öppna gräsmarkerna i närliggande områden vilka gynnas av viss skötsel till exempel i form av hävd och/eller slåtter för att motverka igenväxning. Dessa områden bör inte gödslas eller odlas upp.
- Skapa nya miljöer som är gynnsamma för tofsvipa. Till exempel genom att anlägga en våtmark utanför planområdet. En åtgärd som kan gynna andra fågelarter och artgrupper som insekter och grod- och kräldjur.

Bedömning om förbud enligt ASF utlöses.

Med de föreslagna åtgärderna är bedömningen att förbud enligt artskyddsförordningen inte kommer att utlösas.

Ärtsångare (rödlistad NT)

Figur 13. Ärtsångare (rödlistad NT) Foto: Åsa Berndtsson

Utbredning, ekologi och population

Ärtsångare har inte noterats i planområdet. Däremot finns flera observationer från det utökade inventeringsområdet. Fynd i det utökade inventeringsområdet har gjorts i samband med denna inventering, men det föreligger även tidigare fynd i området (Artportalen 2000–

2020). Bedömningen är att ett säkert revir och ett möjligt förekommer i det utökade inventeringsområdet.

Ärtsångare häckar i skogsbyn, buskmarker, trädgårdar, beteshagar och i odlingslandskapet men kan ibland förekomma i parkmiljö. Den förekommer i hela landet norrut till Jämtland - Norrbotten samt sällsynt i Åsele och Lycksele lappmark. Arten har tidigare bedömts som livskraftig men populationsminskningen de senaste 10 åren innebär att kriterierna för NT blir uppfyllda (ArtDatabanken 2020).

Den svenska populationen av uppskattades till kring 250 000 par år 2012, och till cirka 145 000 par 2018.

Känslighet och hot

Ärtsångare missgynnas bland annat av avverkning av grova eller gamla träd, när brynmiljöer försvinner och försämrade kvaliteten på övervintringsområden.

Bevarandestatus

Arten är klassad som nära hotad (NT) (ArtDatabanken 2020). Antalet reproducerande individer skattas 250 000 par 2012 och cirka 145 000 par 2018. I Stockholms län uppskattas populationen till cirka 9 000 par och i Uppland till 13 000 par (Ottosson et al. 2012).

En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningen avser antalet reproduktiva individer. På 30 års sikt har populationen varit stabil. Minskningstakten har uppgått till 20 (0–40) % under de senaste 10 åren.

Förekomst i området

Ärtsångare är nästan årlig i det utökade inventeringsområdet och närliggande marker, men det rör sig om fåtal fynd av enstaka individer (Artportalen utsök under perioden 2000–2020). Ett, till enstaka par bedöms dock häcka i det utökade inventeringsområdet varje år.

Bedömning av påverkan på lokal population

Eftersom ingen säker häckning kunde konstateras av arten i planområdet så är bedömningen att det inte sker någon påverkan på den lokala populationen.

Skadebegränsande åtgärder/ Åtgärder för kontinuerlig ekologisk funktion och livsmiljöer

Lanspråktagande av naturmiljöerna i planområdet bedöms inte påverka den lokala populationen av ärtsångare, eftersom ärtsångare häckar i det utökade inventeringsområdet. Bevarande och nyplantering av träd är positivt för arten.

Bedömning om förbud enligt ASF utlöses.

Bedömningen är att förbud enligt artskyddsförordningen inte kommer att utlösas.

Övriga naturvårdsarter

Övriga naturvårdsarter som inte är rödlistade eller omfattas av fågeldirektivet, utgörs av gök, ormvråk, näktergal, skogsduva, stjärtmes och stenkäcka, samt stenskvätta, sånglärka och ängspiplärka (tabell 3). Av ovanstående arter är det bara sånglärka som häckar i planområdet, medan stenskvätta och ängspiplärka nyttjar gräsytor och ruderalmarkerna vid födosök. Sånglärka, som tidigare var rödlistad (ArtDatabanken 2015), har sin talrikaste förekomst i Stockholms stad just här (Artportalen 2020). Arten kan komma att påverkas av föreslagna detaljplan varför en utredning om eventuell påverkan på lokal population följer nedan.

Naturvårdsart

En naturvårdsart är en art med specifika krav på sin miljö, men som ändå är någorlunda allmänt förekommande. Genom sin förekomst signalerar arten att det finns särskilda naturvärden i ett område och att det finns möjligheter till förekomster av rödlistade arter.

Naturvårdsarter är utpekade i olika inventeringar och sammanhang. Bland dessa kan nämnas *rödlistade arter*, *typiska arter* (arter som indikerar gynnsam bevarandestatus i naturtyper listade i habitatdirektivet), *skogliga signalarter* (utpekade i Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventeringsmetodik), *Ängs- och betesmarksarter* (utpekade i Jordbruksverkets Ängs- och betesmarksmetodik), samt Ekologigruppens *egna indikatorarter*. Naturvårdsarter innefattar även enligt Artskyddsförordningen *skyddade arter*.

Naturvårdsarterna delas av Ekologigruppen in i olika indikatorartskategorier med klasserna mycket högt, högt, viss och ringa. Arter med mycket högt indikatorvärde är antingen ovanliga rödlistade eller hotade arter, eller arter som i sig gör att området är skyddsvärt. Ringa indikatorvärde används för arter som är naturvårdsarter på grund av rödlistning, eller att de utpekats som typiska arter, men som är så vanliga att de inte indikerar särskilt artrika förhållanden.

Tabell 3. Naturvårdsarternas indikatorvärde och vad de indikerar.

Svenskt namn	Kategori	Indikatorvärde	Indikerar
Gök	Ekologigruppens naturvårdsart	Visst	Tillräcklig storlek och konnektivitet på landskapsnivå.
Näktergal	Ekologigruppens naturvårdsart	Visst	Artrika buskrika, naturliga lövmiljöer.
Ormvråk	–	Obetydligt	–
Skogsduva	Tidigare rödlistad art	Högt	Stora sammanhängande områden med naturliga lövmiljöer med hålträd, skogsduvan är en hålbbyggare vars utbredning sammanfaller i stora drag med förekomsten av lämpliga grova hålträd – främst ek – i anslutning till lämpliga födosöksområden på jordbruksmark.
Stenkäcka	Ekologigruppens naturvårdsart	Högt	Stora sammanhängande områden med naturliga lövmiljöer
Stenskvätta	Ekologigruppens naturvårdsart	Visst till obetydligt	Stenskvättan är en marklevande art som föredrar öppna miljöer med kort markvegetation som t.ex. naturbetesmark, åkermark, steniga öar i yttre havsbandet samt kalfjäll.
Stjärtmes	Ekologigruppens naturvårdsart	Visst	Häcker i löv- och blandskogsmiljöer med undervegetation och döda träd.
Sånglärka	Tidigare rödlistad art	Visst	Öppna gräsmarker, ängar, strandängar, åkermark, ruderalmarker
Ängspiplärka	Tidigare rödlistad art	Visst	En marklevande art som föredrar öppna miljöer med kort markvegetation som t.ex. gräsmarker, naturbetesmark, åkermark samt kalfjäll.

Sånglärka

Fågelinventering
Riksby 1:3 (2), Bällsta

Figur 14. Sånglärka. Foto: Thomas Landgren

Utbredning, ekologi och population

Sex revir av sånglärka har konstaterats förekomma i planområdet, på de öppna gräsyrtorna intill Bällstavägen (strax norr om). Ytterligare fem revir förekom i det utökade inventeringsområdet. Området är ett av de områden som hyser flest antal häckande par sånglärka i Stockholms stad (Artportalen 2020).

Sånglärka häckar huvudsakligen i jordbruksmark, men den förekommer även på mossar, hedar och alvar. Sånglärka gillar stora öppna marker med tunn grässvål gärna med blottad mark, där den kan födosöka. Arten trivs i gräsmarker som sköts som vall. Arten finns allmänt i södra och mellersta Sverige samt i Norrlands kustland. Den finns även sparsamt i inre Norrland, dock sällsynt i Torne lappmark. Sånglärka har minskat starkt de senaste 30 åren men minskningstakten har stagnerat de senaste 10 åren och kriterierna för rödlistning uppfylls inte längre. Sånglärka är en i regionen fortfarande allmänt förekommande art, och arten togs bort från rödlistan 2020.

Den svenska populationen uppskattades (år 2012, 2018) till 800 000 par (570 000–1,1 miljon). Sånglärkan är en flyttfågel (även om arten övervintrar i södra Sverige, speciellt milda vintrar) och övervintrar främst i västra och sydvästra Europa.

Känslighet och hot

Sånglärkan hotas både av upphört jordbruk och intensivt modernt jordbruk. Intensivare skötsel av trädor och gräsvallar, samt igenväxning är troligen orsaker till artens minskning i Sverige (ArtDatabanken 2020).

Bevarandestatus

Den svenska populationen uppskattades (år 2012, 2018) till 800 000 par (570 000–1,1 miljon). I Stockholms län bedöms populationen uppgå till 31 000 par, och i Uppland 77 000 par vilket är cirka 13 % av den svenska populationen (Ottosson et al 2012). Sånglärka har minskat starkt de senaste 30 åren men minskningstakten har stagnerat de senaste 10 åren och kriterierna för rödlistning uppfylls inte längre. Antalet reproduktiva individer överstiger gränsvärdet för rödlistning.

Förekomst i området

Sånglärka observeras årligen i planområdet och i det utökade inventeringsområdet. Arten häckar varje år och området utnyttjas även som rastplats för flyttande sånglärkor (Artportalen, sökning under perioden 2000–2020).

Bedömning av påverkan på lokal population

Sånglärka häckar med sex par i planområdet, respektive fem par i det utökade inventeringsområdet. Planförslaget innebär en negativ påverkan på sånglärka i och med att de öppna gräsmarkerna bebyggs. Gräsmarken utgörs av en mosaik med öppna partier där igenväxningen hålls undan med hjälp av snödeponin, hyfsat regelbunden klippning, samt något fuktigare partier där gräsmarken är mer högvuxen. Området har viss ruderatmarkskaraktär. Ytterligare en negativ effekt som planen sannolikt kan medföra är att fler människor kommer att röra sig området i de kvarvarande gräsmarkerna, vilket i sin tur innebär en störning för fåglarna under perioden då de ruvar sina ägg och ska mata sina ungar.

Ianspråktagande av detaljplanen kommer sannolikt att medföra att de öppna gräsyrtorna och ruderatmarkerna försvinner, vilket i förlängningen medför förlust av sånglärkans livsmiljöer. Arten är inte längre upptagen på rödlistan, och följaktligen inte längre en prioriterad art. Eftersom området utgör en viktig häcklokal och rastplats är bedömningen att den lokala populationen kan komma att påverkas av en exploatering. Rekommendationen är att skapa nya livsmiljöer för att kompensera för de som försvinner.

Skadebegränsande åtgärder / Åtgärder för kontinuerlig ekologisk funktion och livsmiljöer

Förslag på åtgärder för att bibehålla kontinuerlig ekologisk funktion och begränsa skador kan vara:

- Områdena kring den nya snödeponiområdet, samt utanför planområdet bör ha sådan karaktär att sånglärka och ängsbiplärka kan finnas kvar i området kring Bällsta. Skötseln kring omgivande gräsmarker bör således inte ha en lika intensiv skötsel (klippning) som så är för närvarande väster om planområdet. Gräsmarkerna bör därför inte klippas mer än en, max två gånger per år, och klippning bör framför allt inte ske under fåglarnas häckningssäsong (i april-augusti). Det vill säga att gräsmarkerna sköts lite mer som en äng och får en lite mer vildvuxen karaktär. På så vis tillåts också en större blomrikedom vilket också gynnar många pollinatörer.
- Sånglärkan hotas både av upphört jordbruk och intensivt modernt jordbruk. Det är en art som man med relativt enkla medel kan gynna i det moderna jordbrukslandskapet, med anläggande av trädor och andra extensivt brukade miljöer samt genom anpassningar i typ och tidpunkt för olika skötselåtgärder. Anläggning av lärkrutor och trädor med relativt låg och gles vegetation i öppna slättlandskap är en åtgärd som har stor positiv effekt på häckningsframgången för sånglärkor.
- Skapa miljöer i det utökade inventeringsområdet väster om planområdet. Hindra igenväxning genom gräsmarksskötsel.

Bedömning om förbud enligt ASF utlöses.

Bedömningen är att förbud enligt artskyddsförordningen inte kommer att utlösas.

Generella åtgärder för att undvika utlösande av förbud

Fågelinventering
Riksby 1:3 (2), Bällsta

Eftersom det inte finns så stort utrymme att genomföra åtgärder inom planområdet, bör åtgärderna riktas utanför planområdet. Rekommendationen är att motsvarande yta som tas i anspråk tillskapas och förbättras utanför planområdet, till exempel genom skötsel eller liknande åtgärder. De arter som kan komma att påverkas av detaljplanen är framförallt knutna till öppna gräsmarker och ruderatmiljöer. Nedan följer förslag på åtgärder:

- Områdena kring den nya snödeponin, samt utanför planområdet bör ha sådan karaktär att sånglärka och ängsfiolgräs kan finnas kvar i området kring Bällsta. Skötseln kring omgivande gräsmarker bör således inte ha en lika intensiv skötsel (klippning) som så är för närvarande väster om planområdet. Gräsmarkerna bör därför inte klippas mer än en, max två gånger per år, och klippning bör framför allt inte ske under fåglarnas häckningssäsong (i april-augusti). Det vill säga att gräsmarkerna sköts lite mer som en äng och får en lite mer vildvuxen karaktär. På så vis tillåts också en större blomrikedom vilket också gynnar många pollinatörer
- Varierad skötsel till exempel genom att låta vissa ytor växa igen med igenväxningsarter och ruderväxter (tistel, skräppor, gråbo med flera) och hålla efter andra ytor. Växla mellan vilka ytor som tillåts växa igen och som hålls efter. Variation skapar ofta miljöer för flera arter
- Anlägg en våtmark utanför planområdet som utformas i syfte att gynna fåglar. Det är sannolikt även gynnsamt för andra artgrupper som insekter och grod- och kräldjur
- Kompensera eventuellt minskad areal gräs- och ruderatmark med att ge förutsättningar för ökad kvalitet på liknande miljöer i de kvarvarande eller intilliggande markerna
- Spara alla hålträd för att säkerställa tillgång på boplatser för hålhäckande fågelarter (stare, tofsmes, svartmes, och svartvit flugsnappare)
- Sätt upp holkar för att minska risk för bostadsbrist för hålhäckande fågelarter
- Bevara och utveckla lövrika skogsbryn
- För att minska störning i området bör man försöka leda hundrastare till andra ytor än de öppna gräsmarkerna. Framförallt under häckningstid är markhäckande fåglar känsliga för lösa hundar.

Preliminär bedömning av risk för utlösande av förbud

Artskyddsförordningen kräver att man genom god planering och åtgärder tillser att de lokala populationerna av de prioriterade arterna inte får ogynnsam bevarandestatus genom planförslaget.

Ekologigruppen bedömer att om generella åtgärder enligt ovan genomförs så föreligger ingen eller mycket låg risk för utlösande av förbud enligt artskyddsförordningen § 4.

Den art som främst riskerar att påverkas på grund av minskad yta livsmiljö är sånglärka, även andra fågelarter knutna till, öppna gräs- och ruderatmarker kan påverkas negativt. Denna art är dock inte prioriterad inom artskyddsförordningen men har en relativt liten lokal population vars bevarandestatus riskerar att påverkas.

Metodik

Fältbesök

Fåglar inventeras i fält genom metod förenklad revirkartering fågel (Naturvårdsverket 2012). Fyra fältbesök (8/5, 18/5, 4/6 och 15/6) genomfördes i planområdet, samt i ett utökat inventeringsområde (västerut), där båda områden systematiskt har inventerats, i enlighet med standardmetodik (Naturvårdsverket 2012). Inventeringen genomfördes från soluppgången under dagar med klara väderförhållanden och svaga till måttliga vindar. Samtliga fältbesök genomfördes av Per Åsberg.

Förarbete

Inför fältbesök framställs fältkartor, upplägg av inventeringsrutter- och slingor, samt att utsök från Artportalen görs, i detta fall under åren 2000–2020. Utsök från Artportalen gjordes 15 april 2020. Detta görs för att få en bild av nuvarande och tidigare utbredning av prioriterade arterna i och i områdets närhet. Detta kan ge ett stöd i revirkarteringen, studier av lokal population och spridningssamband.

Revirkartering

Metodiken är förenklad jämfört med standardmetoden som föreslår åtta till tio besök. Det går dock att med kvalitet genomföra inventering med färre besök (Naturvårdsverket 2010).

Inventeringen omfattar de arter som hävdar revir genom sång på dagtid och som omfattas av artskyddsförordningen eller som kan komma att omfattas. Exempel på sådana arter är nuvarande och tidigare rödlistade arter (ArtDatabanken 2020, 2015), eller arter som är upptagna i fågeldirektivets bilaga 1.

Metodiken som använts fångar inte in arter som är aktiva nattetid. Rovfåglar karteras inte heller med god säkerhet med den metod som använts men då området är litet bedöms att häckning av rovfåglar borde ha noterats.

För varje revir noteras högsta häckningskriterium enligt metodik svensk fågelatlas (Svensson 1999). Arter som inte omfattas av revirkarteringen är lokalt mycket vanliga arter som exempelvis lövsångare, blåmes, talgoxe, skata och bofink. Dessa arter omfattas inte av noteras bara genom registrering av uppskattning av antalet par i utredningsområdet, respektive ett utökat inventeringsområde, samt häckningskriterium enligt metodik svensk fågelatlas (Svensson 1999).

Markeringen för observationen där fågeln uppehåller sig gjordes på karta. Om individen förflyttade sig sattes en punkt med samma ID-nummer. Detta för att dubbelräkning inte skulle ske. Med grund i antalet observationer under alla inventeringstillfällena och individernas beteende görs en samlad bedömning om arternas revir.

Om den påträffades minst två gånger eller med högt häckningsindicium (varnande fåglar, permanent revir med flera) bedömdes det vara trolig häckning och ett revir ritades in. En justering av standardmetoden gjordes genom att revir ritades in om revirhävdande fågelarter som anländer sent till sina häckplatser som ärtsångare, även om de bara setts vid ett av tillfällena. Detta på grund av att antalet besök var för få för att säker få med alla revir av denna typ av arter.

Observationsvariabler:

- Art
- Plats
- Kön
- Antal

Referenser till metoder:

Naturvårdsverket. *Manual för uppföljning i skyddade områden – Skyddsvärda fåglar. 2010-12-21. Kapitel förenklad revirkartering.*

Naturvårdsverket 2012. *Undersökningstyp: Fåglar: Revirkartering, generell metod. Version 1:1; 2003-04-04 (Författare Sören Svensson).*

Häckningskriterier enligt svensk fågelatlas

Inventering av fåglar har skett enligt svensk fågelatlasmetodik (BirdLife, 2012). Artnamn, och häckningskriterie registrerades för varje fågelart.

Fågelns aktivitet noterades i en av de tjugo kategorier av häckningskriterier (till exempel sång, föda till ungar med flera. Aktiviteterna gav sedan bedömningen häckning i kategorierna möjlig häckning (en observation av fågeln i häcktid), trolig häckning (permanent revir, varnande fåglar med flera), konstaterad häckning (observerad med mat till ungar, bo eller nyligen flygga ungar sedda).

Referenser till metoder:

Svensson, S., Svensson, M. Tjernberg, M., 1999. *Svensk fågelatlas*

Osäkerhet i bedömningen

En förenklad revirkartering kan enligt metodbeskrivningen uppgå till minst fyra, upp till ca tio besök fördelat på olika tidpunkter under fåglars häckningstid och under samma år (Naturvårdsverket 2003).

Revirkarteringen har viss grad av osäkerhet, särskilt vad gäller geografisk avgränsning av reviren. Avgränsning av revir för flera av arterna bygger på endast två observationer. Ju färre observationer som revirkarteringen bygger på desto större osäkerhet finns vad gäller den geografiska avgränsningen av reviret.

Som nämnts ovan har endast ett besök genomförts under perioden 7/5 – 5/6. Detta innebär att arter som anländer sent till häckområdet bara fångas in med en observation. Det finns här både risk att man av slumpen missar ett revir på grund av att fågeln inte sjunger vid besökstillfället. Risk finns också att revir registreras för fåglar som bara är på genomresa och tillfälligt sjunger i området, och därmed inte häckar. Risken för denna typ av fel bedöms dock som relativt liten i denna inventering.

Referenser

Digitala källor

ArtDatabanken, uttag av rödlistade arter. Sidan besökt 2019-09-20 med mera

ArtDatabanken 2019. Artfakta för de påträffade arterna. <http://artfakta.artdatabanken.se>

Artportalen 2019. Sökning med polygon inom och strax utanför området. Sökperiod var 2000–2020. Sidan besökt 2020-04-15. <http://www.artportalen.se>

BirdLife 2012. SOF-Sveriges ornitologiska förening. Häckningskriterier.
<http://birdlife.se/atlasinventering/hackningskriterier/>

Svensk Fågeltaxering. Uttag 1998-2019. <http://www.fageltaxering.lu.se>.

Tryckta källor

ArtDatabanken. 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015. ArtDatabanken, SLU, Uppsala

ArtDatabanken. 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. ArtDatabanken, SLU, Uppsala

Ekologigruppen. 2016. Gröna strategier, Wättingebacken.

Ekologigruppen. 2019. NVI - Wättingebacken, Tyresö kommun. Naturvärdesinventering enligt SIS-standard och kartering av skyddsvärda träd vid Wättingebacken, Tyresö kommun

Naturvårdsverket 2003. Revirkartering, generell metod. Version 1:1: 2003-04-04.

<https://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/vagledning/miljoovervakning/handledning/metoder/undersokningstyper/tidigare%20versioner/ravg.pdf>

Naturvårdsverket. 2009. Handbok för artskyddsförordningen Del 1 - fridlysning och dispenser.

Ottosson, U., R. Ottvall, J. Elmberg, M. Green, R. Gustafsson, F. Haas, N. Holmqvist, Å. Lindström, L. Nilsson, M. Svensson, S. Svensson, and M. Tjernberg. 2012. Fåglarna i Sverige – antal och förekomst. SOF, Halmstad.

Muntliga källor

Lindahl, Helene. Naturvårdsverket. Muntligen 2020.

Foton

Foton av Stefan Berndtsson, Åsa Berndtsson och Thomas Landgren får användas enligt följande licens:
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Bilaga 1. Metod för bedömning av lokal bevarandestatus hos fåglar

Fågelinventering
Riksby 1:3 (2), Bällsta

Populationsutveckling

Populationsstorleken, och trenden i populationsstorlek kan antas vara det viktigaste kriteriet för bedömning av lokal bevarandestatus.

För att kunna bedöma ett projekt eller en verksamhets påverkan på en arts lokala bevarandestatus är det nödvändigt att ha uppgifter om den lokala populationen. En population definieras som ett antal individer av samma art inom ett område där genetiskt utbyte sker (Berryman and Kindlmann 2008). På regional nivå tillhör populationen en metapopulationsstruktur. Det senare innebär ett regionalt system av lokala populationer av samma art som är rumsligt åtskilda men som har genetiskt utbyte (Hanski, I. & Gilpin 1997).

En exakt avgränsning av en population/metapopulation kräver omfattande genetiska data för arten. Då sådana data generellt sett saknas är det inte möjligt att säkert göra en avgränsning av en lokal fågelpopulation. Populationsavgränsning får istället göras med hjälp av indirekta kriterier. Exempelvis kan spridningsförmågan användas som en indikator på hur det genetiska utbytet begränsas i landskapet.

Fåglar har generellt en god flygförmåga och därmed i teorin en god spridningsförmåga, vilket gör att man kan anta att en lokal populations utbredning i landskapet i teorin skulle kunna vara väldigt stor. Spridningsavstånd hos fåglar påverkas av ett flertal parametrar som habitat, socialt system, populationsstorlek, geografisk utbredning, lokal förekomst, kroppsvikt/mått, livshistorievariabler och migrationsstatus (Paradis et al. 1998). I praktiken kan arter begränsas i sitt rörelse- eller spridningsmönster av exempelvis förekomsten av habitat, sammansättningen och fördelningen av habitat i landskapet, förekomst av naturliga och icke naturliga spridningsbarriärer. Om det finns olika underarter av en och samma art bör dessa rimligen betraktas som olika populationer. På samma sätt bör tydliga skillnader i utbredningen inom/mellan biogeografisk region betraktas som populationsavgränsare.

Minsta population som kan överleva på lång sikt (minsta livskraftiga population eller "minimum viable population" vanligen förkortat MVP) är för flera organismgrupper, inklusive ryggradsdjur har ett medelvärde beräknat till 7316 vuxna individer (medianvärdet är 5816 vuxna individer) (Reed et al. 2003). I tröskelvärdet ligger ett antagande att den aktuella livsmiljön inte minskar. Detta är inte alltid är förenligt med verkligheten, särskilt vad gäller hotade arter. För att fullt ut fungera som tröskelvärde för arter vars livsmiljö minskar skulle värdet behöva justeras (sannolikt uppåt).

MVP utgör en teoretisk gräns för när en population sannolikt undgår utdöende och är därmed inte samma sak som minsta möjliga storlek på en population med gynnsam bevarandestatus. Man kan däremot anta att om en population ligger under värdet för MVP har den garanterat inte gynnsam bevarandestatus. *Med andra ord, för en art vars uppskattade nationella, regionala eller lokala population ligger under MVP krävs ingen vidare utredning – arten har då inte gynnsam bevarandestatus.*

Den *lokala populationen antas här motsvara populationen i Skåne län*. En art med en population i länet på mindre än 7316 vuxna individer (~3600 par) betraktas alltså inte vara en lokal population med gynnsam bevarandestatus.

Utbredningsområde och livsmiljö

Om en arts nationella och lokala populationsutveckling kan anses vara livskraftig krävs vidare även en bedömning av artens naturliga eller hävdbetingade utbredningsområde och livsmiljö. Syftet är att konstatera att utbredningsområdet varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid samt att det finns en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer ska bibehållas på lång sikt.

En bedömning kan också kompletteras med uppgifter om artens, eller den lokala förekomstens allmänna känslighet (exempelvis störningskänsliga arter, arter med låg spridningsförmåga, populationer på gränsen till artens utbredningsområde osv).

Underlag för bedömning

Bedömningen av arternas lokala bevarandestatus har gjorts med utgångspunkt i Rödlistan 2020. För bedömning av nationella och lokala (Skåne län) populationsstorlekar och populationstrender användes huvudsakligen data från Ottosson et al. (2012) och data från Svensk Fågeltaxering (1998-2018). Dessa uppgifter om populationsstorlekar utgör ungefärliga bedömningar, men är i dagsläget det enda tillgängliga materialet.

Bedömningen av effekter på den lokala förekomsten gjordes i form av bedömningar av regional förekomst, ekologiska samband, lokal kunskap om fågelfaunan samt kvalitet på de aktuella arternas habitat.

Bilaga 2. Lista över påträffade fågelarter

Fågelinventering
Riksby 1:3 (2), Bällsta

Art	Rödlistekategori / Skydd	Antal par DP	Antal par BZ
Gråkråka (<i>Corvus cornix</i>)	NT	Arten noterad	Arten noterad
Grönsångare (<i>Phylloscopus sibilatrix</i>)	NT	–	1
Björktrast (<i>Turdus pilaris</i>)	NT	1	1
Svartvit flugsnappare (<i>Ficedula hypoleuca</i>)	NT	1	–
Årtsångare (<i>Sylvia curruca</i>)	NT	–	2
Stare (<i>Sturnus vulgaris</i>)	VU	Arten noterad	Arten noterad
Tofsvipa (<i>Vanellus vanellus</i>)	VU	–	Arten noterad
Grönfink (<i>Chloris chloris</i>)	EN	2	–
Törnskata (<i>Lanius collurio</i>)	Fågeldirektivet	1	–
Stenskvätta (<i>Oenathe oenathe</i>)	Naturvårdsart, Tidigare rödlistad	2	–
Ångspiplärka (<i>Anthus pratensis</i>)	Naturvårdsart, Tidigare rödlistad	–	Arten noterad
Sånglärka (<i>Alauda arvensis</i>)	Naturvårdsart, Tidigare rödlistad	6	5
Stenknäck (<i>Coccothraustes coccothraustes</i>)	Naturvårdsart	Arten noterad	Arten noterad
Gök (<i>Cuculus canorus</i>)	Naturvårdsart	–	1
Näktergal (<i>Luscinia luscinia</i>)	Naturvårdsart	–	2
Skogsduva (<i>Columba oenas</i>)	Naturvårdsart	Arten noterad	Arten noterad
Stjärtmes (<i>Aegithalos caudatus</i>)	Naturvårdsart	–	1
Ormvårk (<i>Buteo buteo</i>)	Naturvårdsart	Arten noterad	–
Törnsångare (<i>Sylvia communis</i>)	–	1	6
Svarthätta (<i>Sylvia atricapilla</i>)	–	2	4
Pilfink (<i>Passer montanus</i>)	–	1	9
Nötskrika (<i>Garrulus glandarius</i>)	–	–	Arten noterad
Trädgårdssångare (<i>Sylvia borin</i>)	–	2	2
Fasan (<i>Phasianus colchicus</i>)	–	1	2
Sädesärla (<i>Motacilla alba</i>)	–	Arten noterad	Arten noterad
Bofink (<i>Fringilla coelebs</i>)	–	3	3
Ringduva (<i>Columba palumbus</i>)	–	2	2
Lövsångare (<i>Phylloscopus trochilus</i>)	–	1	3
Koltrast (<i>Turdus merula</i>)	–	3	4
Talgoxe (<i>Parus major</i>)	–	2	6
Blåmes (<i>Cyaistes caeruleus</i>)	–	2	4
Nötväcka (<i>Sitta europaea</i>)	–	–	2
Steglits (<i>Carduelis carduelis</i>)	–	1	Arten noterad
Skata (<i>Pica pica</i>)	–	1	6
Taltrast (<i>Turdus philomelos</i>)	–	–	1
Större hackspett (<i>Dendrocopos major</i>)	–	–	2
Gransångare (<i>Phylloscopus collybita</i>)	–	–	1
Rödstjärt (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)	–	–	Arten noterad
Grönsiska (<i>Spinus spinus</i>)	–	–	Arten noterad
Rödhake (<i>Erithacus rubecula</i>)	–	–	4
Gärdsmyg (<i>Troglodytes troglodytes</i>)	–	–	1
Rödstjärt (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)	–	–	Arten noterad